

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

زمان چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۲۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

اثربخشی آموزش گروهی سبک های فرزندپروری بر بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی

ریحانه ارجمندنیا^۱، مریم نصری^۲

چکیده

کودکی از مهمترین و مؤثرترین دوران های زندگی هر فرد است؛ زیرا شخصیت فرد در همین دوران شکل میگیرد. بر همین اساس هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر آموزش گروهی سبک های فرزندپروری بر بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی می باشد. روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت انجام پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون پس آزمون با گروه کنترل می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه مادران دارای فرزندان زیر شش سال شهر مشهد در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ شهر مشهد می باشد. گروه نمونه این پژوهش شامل ۳۰ نفر کلیه مادران دارای فرزندان زیر شش سال ناحیه ۲ مشهد می باشند به صورت روش نمونه گیری دردسترس انتخاب شدند. از این تعداد به صورت تصادفی ۱۵ نفر به عنوان گروه آزمایش و ۱۵ نفر به عنوان گروه کنترل دسته بندی شد. داده ها با استفاده از آزمون کوواریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که آموزش سبک فرزندپروری باعث بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی، در گروه آزمایش، در مقایسه با گروه کنترل می شود.

کلمات کلیدی: اضطراب اجتماعی، مهارت های زندگی، دانش آموز

^۱ . دانشجوی دکتری روانشناسی بالینی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران.

^۲ . استادیار گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، بیرجند، ایران.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

مقدمه

خانواده، نخستین و بادوام ترین کانونی است که نوزاد بعد از تولد، به آن پا می گذارد و نخستین پایگاهی است که پیوند بین کودک و محیط اطراف او را به وجود می آورد (نیلی احمد آبادی، ۱۳۹۸). خانواده به عنوان اولین کانون رشد روانی - اجتماعی می تواند تاثیر عمیقی بر رفتارهای اولیه کودک داشته باشد. با این حال سطح آگاهی خانواده ها نسبت به شیوه های فرزند پروری کامل نیست و این ناآگاهی می تواند، مسائلی را در برقراری روابط با فرزندان ایجاد کند. از این رو لازم است سبک های فرزند پروری مادران اصلاح شود. (دانشمند و همکاران، ۱۳۹۶). به طور کلی کودکی از مهمترین و مؤثرترین دوره های زندگی هر فرد است؛ زیرا شخصیت فرد در همین دوران شکل میگیرد. (عنبری و همکاران، ۱۳۹۲) به طور کلی، شیوه های فرزند پروری والدین، بیانگر نحوه ارتباط کلی والدین با فرزندان است. شیوه های فرزند پروری، روش هایی است که والدین برای تربیت فرزندان خود به کار میگیرند و بیانگر نگرشها و رفتارهایی است که آنها نسبت به فرزندان خود دارند. هر خانواده، شیوه های خاصی را در تربیت فردی و اجتماعی فرزندان خویش به کار میگیرد. این شیوه ها که سبک فرزند پروری نامیده میشوند (نیلی احمد آبادی، ۱۳۹۸). تحقیقاتی که پیرامون تجارب دوران کودکی صورت گرفته است، تأثیر تجارب دوران کودکی و ناکامی های آن دوران را در سلامت فیزیکی و روانی در سراسر عمر مشخص کرد. اغلب اختلالات رفتاری پس از دوران کودکی در خانواده، ناشی از عدم ارتباط صحیح والدین با کودک است. این ناآگاهی والدین منجر به عدم سازش و انطباق با محیط و بروز انحرافات گوناگون در ابعاد مختلف برای کودک و خانواده میشود (هاشمی نصرت آباد تورج و همکاران، ۱۴۰۲). بامریند^۳ (۱۹۷۸) در مطالعات خود سه ویژگی را آشکار می سازد که روش مؤثر را از روش های نه چندان مؤثر فرزند پروری جدا می سازد، این سه ویژگی عبارت از: ۱) پذیرش و روابط نزدیک ۲) کنترل ۳) استقلال دادن. از تعامل این سه ویژگی، سه سبک فرزند پروری مشخص می شود: مقتدرانه^۴، مستبدانه^۵ و سهل گیرانه^۶. والدین دارای الگوی رفتاری قاطع و اطمینان بخش در امر تربیت کودک خود گرمی و کنترل زیاد، والدین مستبد کنترل زیاد و گرمی کم، والدین سهل گیر کنترل کم و گرمی زیاد اعمال می نمایند. هر کدام از شیوه های فرزند پروری پیامدهای متفاوت دارد، شیوه ی فرزند پروری قاطع و اطمینان بخش در دوران کودکی باعث میشود که در دوران نوجوانی، نوجوان از سطح بالای جرئت و موفقیت برخوردار باشد. شیوه فرزند پروری مستبدانه در دوران کودکی باعث میشود که کودک مضطرب و ناسازگار بار بیاید. شیوه فرزند پروری سهل گیر در کودکی باعث میشود که کودک تکانشی، نافرمان، سرکش، متوقع و وابسته بار بیاید (وکیلی و همکاران، ۱۳۹۸). تاکنون پژوهش های زیادی بر روی سبک های فرزند پروری انجام شده است از جمله وکیلی و همکاران (۱۳۹۸)، تأثیر آموزش سبک های فرزند پروری والد بر انگیزش پیشرفت و حرمت خود کودک، دانشمند و همکاران (۱۳۹۶) اثربخشی آموزش گروهی اصلاح سبک فرزند پروری بر اساس اصلاح طرحواره های ناسازگار به مادران بر بهبود مشکلات رفتاری کودکان پیش دبستانی. جدیدی و همکاران

^۳. Baumrind

^۴ authoritative.

^۵. authoritarian

^۶. permissive

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

(۱۳۹۸) آموزش گروهی فرزند پروری مثبت جهت تقویت خود اثربخشی مادران، حسینی (۱۴۰۳) بررسی اثربخشی آموزش گروهی فرزند پروری مثبت والدین در میزان پرخاشگری و اضطراب و افسردگی کودکان پیش دبستانی، اسماعیل زاده

(۱۳۹۴) تاثیر آموزش گروهی فرزند پروری مثبت بر مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان دچار اختلال بیش فعالی و نقص توجه انجام دادند. اما همانطور که مشاهده می شود مرور پژوهش ها نشان داد که تاکنون پژوهش چاپ شده به بررسی اثربخشی اصلاح سبک های فرزند پروری بر بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی انجام نشده است. از آنجایی که سبک های فرزند پروری می تواند بر بهبود رابطه والدین- کودک تاثیر گذارد. پژوهش حاضر با هدف اثربخشی آموزش گروهی سبک های فرزند پروری بر بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی صورت گرفته است.

روش

روش مورد استفاده در این پژوهش، نیمه آزمایشی از نوع پیش آزمون پس آزمون با گروه کنترل است. در این پژوهش، جامعه آماری شامل کلیه مادران دارای فرزندان زیر شش سال شهر مشهد می باشد و نمونه آماری، از روش نمونه گیری در دسترس و شامل کلیه مادران یکی از مهد های ناحیه یک شهر مشهد می باشد. تعداد نمونه ۳۰ نفر می باشد. به صورت که مهد مورد نظر، در مورد تشکیل کلاسهای سبک فرزند پروری و شرایط داوطلبین (داشتن فرزند زیر شش سال، عدم غیبت بیش از یک جلسه) اطلاع رسانی شد. از این تعداد به صورت تصادفی ۱۵ نفر به عنوان گروه آزمایش و ۱۵ نفر به عنوان گروه کنترل دسته بندی شد.

۱. ابزار گردآوری اطلاعات

مقیاس رابطه والد- فرزند^۷: این مقیاس توسط پیاندا برای اولین بار در سال ۱۹۹۴ ساخته شد و شامل ۳۳ گویه است که ادراک والدین را در مورد رابطه خود با کودک می سنجند. این مقیاس دارای حوزه های نزدیکی^۸ (۱۰ گویه)، وابستگی^۹ (۶ گویه)، تعارض^{۱۰} (۱۷ گویه) و رابطه مثبت کلی^{۱۱} (مجموع تمامی حوزه ها) است. این مقیاس یک پرسشنامه خود گزارش دهی است و برای سنجش رابطه والد- کودک در تمام سنین استفاده میشود. نزدیکی، بیانگر ادراک مادر از رابطه گرم، عاطفی، و ارتباط نزدیک با فرزند خویش است. وابستگی، بیانگر ادراک مادر از میزان وابستگی بیش از حد کودک به والدین است، و تعارض بیانگر درجه ای است که مادر احساس میکند رابطه نامطلوب و منفی با فرزند خویش دارد. این پرسشنامه دارای مقیاس ۵ درجه ای لیکرت است. شیوه نمره گذاری بر حسب پاسخهای ۱ تا ۵ انجام میشود. رابطه مثبت کلی که همان نمره کل است از مجموع نمرات حوزه نزدیکی و معکوس نمرات حوزه تعارض و وابستگی به دست می آید. دریکسول و پیاندا^{۱۲} (۲۰۱۱) در پژوهشی آلفای کرونباخ این پرسشنامه را در هر یک از مؤلفه های تعارض، نزدیکی، وابستگی، و رابطه مثبت کلی به ترتیب ۰.۶۹، ۰.۷۴، ۰.۷۵

^۷. Child-parent relationship scale

^۸. Closeness

^۹. Dependency

^{۱۰}. Conflict

^{۱۱}. Positive general interaction

^{۱۲}. Discroll, & Pianta

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

و ۰.۸۰ گزارش کرده است. در پژوهش عاشوری و احمدیان، روایی این مقیاس ۰.۷۱ و ضریب پایایی آن در حوزه های تعارض، نزدیکی، وابستگی، و رابطه مثبت کلی به ترتیب ۰.۷۹، ۰.۷۲، ۰.۶۸، ۰.۸۱ بدست آمده است (حاتمی فر و همکاران، ۱۳۹۹).
سبک های فرزندپروری: آموزش سبک های فرزند پروری در ۵ جلسه، ۶۰ دقیقه ای (سبکهای فرزندپروری بامریند، ۱۹۷۱، به گروه آزمایش ارائه شده است).

روش اجرا

جدول ۱. خلاصه محتوی دوره آموزشی مهارتهای زندگی برای گروه آزمایش

جلسه	محتوی
جلسه اول	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با اعضای گروه با یکدیگر و رهبر گروه - تعیین اهداف گروه - ذکر قوانین گروه - تشریح نحوه تشکیل جلسات و زمان جلسات بعد - توضیحات درباره ی اهمیت آموزش سبک های فرزندپروری - توضیحات درباره ی تاثیر روابط والد-فرزند و تاثیر آن بر آینده کودکان
جلسه دوم	<ul style="list-style-type: none"> -مروری بر مباحث جلسه قبل - توضیحاتی درباره ی سبک های فرزند پروری - معرفی ۳ سبک فرزندپروری - تکالیف خانگی : مبنی بر اینکه به روابطتان با کودکان دقت کنید و به این سؤال پاسخ دهید که شما چه سبک فرزندپروری دارید؟
جلسه سوم	<ul style="list-style-type: none"> -مروری بر مباحث جلسه قبل و تکالیف منزل - توضیح بهترین سبک فرزند پروری (سبک مقتدرانه) - توضیح شرایط بهرگیری از سبک فرزند پروری مقتدرانه - ارائه ای شرحی از آینده فرزندان با سبک فرزندپروری مقتدرانه
جلسه چهارم	<ul style="list-style-type: none"> -مروری بر مباحث جلسه قبل - توضیح سبک فرزند پروری مستبدانه به همراه مثال - توضیح آسیب های سبک فرزند پروری مستبدانه و تاثیر آن بر روابط کودک- والدین - ارائه ای شرحی از آینده فرزندان با سبک فرزندپروری مستبدانه
جلسه پنجم	<ul style="list-style-type: none"> -مروری بر مباحث جلسه قبل - توضیح سبک فرزند پروری سهل گیرانه به همراه مثال - توضیح آسیب های سبک فرزند پروری سهلگیر و تاثیر آن بر روابط کودک- والدین - ارائه ای شرحی از آینده فرزندان با سبک فرزندپروری سهل گیری - جمع بندی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

یافته ها

ابتدا گروه نمونه به صورت داوطلبانه از بین مادران مهد انتخاب شدند. افراد بر اساس شرکت و عدم شرکت در کلاس های آموزشی، در دو گروه کنترل (۱۵ نفر) و آزمایشی (۱۵ نفر) قرار گرفتند. ابتدا پرسشنامه رابطه والد-فرزند به عنوان پیش آزمون روی دو گروه اجرا و نتایج حاصل ثبت گردید. سپس، آموزش سبک های فرزند پروری در طی ۵ جلسه (هفته ای یک جلسه) به گروه آزمایشی آموزش داده شد. در نهایت در پایان دوره، پس آزمون را که همان پرسشنامه رابطه والد-فرزند بود، برای سنجش اثر آموزش به اجرا در آورده و داده های حاصل ثبت شدند. پس از آن داده های گردآوری شده با نرم افزار SPSS ۲۰ و با استفاده از آمار استنباطی و روش تحلیل کواریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در جدول ۲، میانگین و انحراف استاندارد نمره های بهبود رابطه والد-فرزندی شرکت کنندگان گروه آزمایش و کنترل در مرحله پیش آزمون و پس آزمون ارائه شده است.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار نمرات پیش آزمون و پس آزمون و پیگیری گروه آزمایش و گواه

گروه	پیش آزمون	پس آزمون
	M	M
آزمایشی	۱۱۰	۱۳۱
کنترل	۱۱۱	۱۱۰.۵
	SD	SD
	۱۷	۱۷.۲

جدول ۳- نتایج تحلیل کواریانس اثربخشی آموزش گروهی سبک های فرزندپروری بر بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی

مقیاس	تحلیل کواریانس
نمره کلی رابطه والد-فرزندی	F آزمون
	سطح معناداری
	۰.۰۰۲
	۴۷.۲۲

جدول ۳. نتایج آزمون تحلیل کواریانس را نشان می دهند. براساس این نتایج، عمل آزمایشی اثر معناداری داشته است. به عبارتی دیگر، آموزش سبک های فرزندپروری باعث بهبود رابطه والدین با کودک در گروه آزمایشی می شود. با ارائه آموزش سبک فرزندپروری، می توان به بهبود رابطه والدین با کودکان کمک کرد.

بحث

این مطالعه با هدف بررسی تأثیر اثربخشی آموزش گروهی سبک های فرزندپروری بر بهبود رابطه والدین با کودکان پیش دبستانی طراحی و اجرا گردید. براساس مطالعات انجام شده برنامه آموزش سبک های فرزندپروری باعث بهبود رابطه والدین با کودک شده است. تحقیقات معاصر در شیوه های فرزندپروری از مطالعات «بامریند» روی کودکان و خانواده های آنان نشأت گرفته است. استنباط بامریند از شیوه های فرزندپروری بر روی یک رویکرد تیپ شناسی بنا شده است که بر روی ترکیب اعمال فرزندپروری متفاوت، متمرکز است. تفاوت در ترکیب عناصر اصلی فرزندپروری (مانند گرم بودن، درگیر بودن، درخواست

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

های مبالغانه، نظارت و سرپرستی تغییراتی در چگونگی پاسخ های کودک به تأثیر والدین) ایجاد میکند (یادگاری، ۲۰۲۱). بر همین اساس، هر یک از این شیوه ها اثراتی دارند. که در این میان اثرات مخرب و منفی شیوه های سهلگیرانه و مستبدانه بیشتر است. آن چه اهمیت دارد این است که طبق تحقیقات انجام گرفته، بهترین شیوه فرزندپروری، شیوه مقتدرانه است که والدین در عین گرم و صمیمی بودن با فرزند خود، کنترل -کننده و مقتدر هستند. (ملک زاده و همکاران، ۱۴۰۰). که در مجموع هر یک از شیوه های فرزند پروری بر روابط والدین-کودک تاثیر دارد(حاتمی فر و همکاران، ۱۳۹۹) و در همین راستا پژوهش هایی انجام شده است. حاتمی فرو همکاران (۱۳۹۹). بیانگر این است که آموزش والدگری مثبت و مدیریت والدین بر بهبود رابطه والد- کودک تاثیر دارد.نجاتی و همکاران(۱۳۹۵) نشان داد که اثربخشی مداخلات گروهی مبتنی بر رابطه والد- کودک (CPRT) بر بهبود فرزندپروری مادران کودکان ۸ تا ۱۱ ساله مبتلا به اختلال بیش فعالی - کمبود توجه تاثیر دارد. نیلی احمدآبادی و همکاران(۱۳۹۸) نشان داد برنامه آموزشی فرزند پروری با تأکید بر نظریه انتخاب بر بهبود رابطه والد- فرزند و رضایت از زندگی مادران تاثیر دارد. در انتها پیشنهاد می شود به دلیل اهمیت آموزش سبک های فرزندپروری و تاثیر آن بر روی بهبود روابط والدین-فرزندان این پژوهش در مناطق مختلف شهر انجام شود. از جمله محدودیت های این پژوهش مانند عدم استفاده از حجم نمونه کوچک، محدودیت جلسات همراه بود؛ لذا توصیه میشود آموزش فرزند سبک های فرزندپروری در منطق مختلف شهر بررسی شود.

منابع

- اسماعیل زاده کیابانی، علی اکبری دهکردی، علی پور، محتشمی، & طیبیه. (۱۳۹۴). تاثیر آموزش گروهی فرزندپروری مثبت بر مشکلات رفتاری و هیجانی کودکان دچار اختلال بیش فعالی/نقص توجه. پژوهشهای روانشناختی، ۳۶(۱۸)، ۷۷-۹۳.
- حاتمی فر، زارع، & شهریار احمدی. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی آموزش والدگری مثبت و مدیریت والدین بر بهبود رابطه والد- کودک. فصلنامه سلامت روان کودک، ۷(۳)، ۲۵-۳۹.
- . جدیدی، سما، دانش، عصمت، & غلامی توران پشته. (۱۳۹۸). آموزش گروهی فرزند پروری مثبت جهت تقویت خوداثربخشی مادران. تعالی بالینی، ۸(۴)، ۱۸-۲۸.
- حسینی نسب، سید داود، علیوندی وفا، & موحدنژاد(۱۴۰۳). بررسی اثربخشی آموزش گروهی فرزند پروری مثبت والدین بر میزان پرخاشگری، اضطراب و افسردگی کودکان پیش دبستانی. نشریه بین المللی روانشناسی، ۰-۰.
- دانشمند خوراسگانی، & یوسفی. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش گروهی اصلاح سبک فرزندپروری بر اساس اصلاح طرحواره های ناسازگار به مادران بر بهبود مشکلات رفتاری کودکان پیش دبستانی. دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی، ۱۸(۴)، ۶۲-۷۱.
- عنبری، خاطره؛ مهدویان، عباس و ندری، ستار (۱۳۹۲). عوامل پیشگویی کننده الگوهای ارتباطی مادر و کودک در مراجعین به بیمارستان شهید مدنی شهر خرم آباد در سال ۱۳۹۱. فصلنامه یافته، ۱۵، ۲۲-۱۳.
- ملک زاده، دیره، عزت، امینی، ناصر، نریمانی، & محمد. (۱۴۰۰). اثر بخشی آموزش گروهی اصلاح سبک فرزندپروری به مادران بر نشانه های نافرمانی مقابله ای در دانش آموزان. روان شناسی مدرسه و آموزشگاه، ۱۰(۲)، ۱۳۸-۱۵۴.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

نیلی احمد آبادی، باقری، & سلیمی بجستانی. (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه آموزشی فرزندپروری با تاکید بر نظریه انتخاب بر بهبود رابطه والد-فرزند و رضایت از زندگی مادران. فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۰(۳۹)، ۹۹-۱۲۲.

نجاتی، امین، موسوی، روشن چلسی، & محمودی قرائی. (۱۳۹۵). اثربخشی مداخلات گروهی مبتنی بر رابطه والد-کودک (CPRT) بر بهبود فرزندپروری مادران کودکان ۸ تا ۱۱ ساله مبتلا به اختلال بیش فعالی-کمبود توجه. روان شناسی بالینی، ۸(۱)، ۳۷-۴۹.

وکیلی، آقاحسینی، & نسترن. (۱۳۹۸). تأثیر آموزش سبک‌های فرزندپروری والدین بر انگیزه پیشرفت و حرمت خود کودکان. آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، ۵(۲)، ۱-۲۲.

هاشمی نصرت آباد تورج، محمود علیلو مجید، & یوسفی کله خانه زهرا. (۱۴۰۲). نقش تجارب آسیب زای دوران کودکی، سبک دلبستگی و باورهای فراشناختی در پیش بینی نشانه های اختلال اضطراب بیماری در دانشجویان دانشگاه تبریز: یک مطالعه مقطعی.

Baumrind, D. (۱۹۷۸). Parental disciplinary patterns and social competence in children youth soc, ۹, ۲۳۹-۲۷۶.

Driscoll, K., & Pianta, R. C. (۲۰۱۱). Mothers' and Fathers' Perceptions of Conflict and Closeness in Parent-Child Relationships during Early Childhood. Journal of Early Childhood & Infant Psychology, (۷).